

# Veiligheid op de werkvloer: VCA of OHSAS?



Audry van der Sanden

Aan het bezit van een VCA-certificaat wordt veel waarde gehecht. Met 10.000 organisaties en 1 miljoen personen die voor één van de VCA-schema's gecertificeerd zijn, behoort het tot één van de succesvolste schema's in Nederland. Hoewel VCA niet wettelijk verplicht is, is een gecertificeerde hoofdaannemer bijvoorbeeld wel verplicht alleen met dito onderaannemers te werken. Het is dus van belang om VCA te halen én te behouden. Maar wat als dat laatste, soms door hele futiele omstandigheden, niet lukt? Zijn er alternatieven? Roofs sprak met Audry van der Sanden, senior-certificatiedeskundige bij Kiwa over VCA en een mogelijk alternatief: het arbomanagementsysteem OHSAS 18001. Ook interviewden we twee dakdekkersbedrijven die de stap van VCA naar OHSAS 18001 hebben overwogen of onlangs gemaakt hebben.

Van der Sanden (Kiwa): "De VCA (Veiligheid, gezondheid en milieu Checklist Aannemers) is zoals de naam al aangeeft een checklist, waarin de minimale veiligheidseisen op twee niveaus, VCA\* en VCA\*\*, staan omschreven. Simpel en concreet per puntje aanvinken of iets wel of niet van toepassing is. Deze methodiek is meteen ook het grote voordeel van VCA: een makkelijke,

duidelijke lijst, eenvoudig te hanteren voor kleinere bedrijven. De 'geen woorden maar daden'-stijl ligt de aannemerswereld wel. Het VCA schema geniet dan ook een grote naamsbekendheid en is uitgegroeid tot dé norm in de bouw."

De kracht van de keuze voor een eenvoudige checklist is ook gelijk een zwakte, zo legt Van der Sanden uit: "Wanneer de lat voor de checklist te hoog gelegd wordt, loop je de kans dat het schema een fraudegevoelig keurslijf wordt. Dit is natuurlijk niet de bedoeling. Het veilig denken en handelen staat centraal. Dat ziet ook de Stichting Samenwerken voor Veiligheid (SSVV) die het VCA-schema beheert. In nauw overleg met marktpartijen werkt zij continu aan het verbeteren en internationaliseren van het schema. Maar bedrijven die het veilig denken en handelen procesmatig continu willen verbeteren kunnen ook voor het internationaal geaccepteerde veiligheidssysteem OHSAS 18001 kiezen. Beide borgingsinstrumenten zijn niet zozeer een alternatief, maar vullen elkaar uitstekend aan. Het is aan het bedrijf te kiezen welke het beste past."

## Papierwerk

Sputco BV uit Ridderkerk is VCA-gecertificeerd sinds 1999. Directeur Theo Wiekeraad vertelt: "Ons voornaamste doel was: meer inzicht te krijgen in de manier van werken, en het werk gestructureerd veiliger te maken. De VCA-checklist helpt daarbij." Toch is hij de afgelopen vier jaar sceptischer geworden. "Dat komt onder meer doordat de 'regeltjes' onvoldoende zijn toegespitst op je eigen bedrijf en werksituatie. Neem nu de verplichte tien toolboxmeetings per jaar. Als je aan het eind van het jaar gaat tellen en je komt uit op negen, dan organiseer je er snel eentje bij om dat onderdeel van je lijst te kunnen afvinken. Ook ben je verplicht om één keer per maand vast te leggen dat je een werkplekinspectie hebt uitgevoerd. Dat is eigenlijk absurd: mijn uitvoerders zijn elke dag bezig met het controleren van de werkplek. We doen het dus dagelijks, maar één keer per maand moet je op een speciaal formulier vastleggen dat het gebeurd is. Dat is nu echt overbodig papierwerk."

Een andere moeilijkheid met VCA kwam tot uiting na drie (kleine) ongevallen in 2003. Die zorgden ervoor dat het bedrijf volgens de VCA-eisen een te hoog percentage ongevallen met verzuim had: de zogenoemde IF (Index Frequentie) was te hoog. Wiekeraad: "Eén dakdekker verstapte zich op de bouwplaats – dus niet eens op het dak – en verzwaakte zijn enkel. Een ander lette niet op en

sneed in zijn hand en de derde nam een kortere route, sprong over een borstwering en brak zijn sleutelbeen. Dit waren ongevallen waar je helemaal niets aan kunt doen, ondanks voorlichting en andere veiligheidsmaatregelen: het gebeurt buiten je invloedssfeer, ergens waar je geen zicht op je mensen hebt. Toch word je daarop afgerekend.” De VCA-certificatie werd tijdelijk opgeschort en het Centraal College van Deskundigen VCA moest beoordelen of het bedrijf het certificaat mocht behouden. Wiekeraad: “Ironisch genoeg had een ernstig valongeval in 2005 – een dakdekker viel acht meter naar beneden en was maanden uitgeschakeld – geen enkel gevolg voor ons VCA-behoud: het was gewoon een nummer, omdat dit het enige ongeval was in dat jaar. Terwijl drie verstuurde enkels kan betekenen dat je je VCA-certificaat van de muur kunt halen.”

### Creatieve vormen

Van der Sanden herkent dit probleem: “In de praktijk kom ik de mooiste creatieve vormen tegen van bedrijven om toch te kunnen voldoen aan de IF: als je de man met de verstuurde enkel op kantoor zet en administratief werk laat doen, dan geldt het niet als ‘ongeval met verzuim’. Dat is natuurlijk niet de bedoeling, maar in de praktijk leidt de door de jaren heen verscherpte IF tot meer aandacht voor het halen van de frequentie dan aan het veilig werken.” Ook Peter van Leeuwen, bedrijfsleider en V.G.M.-coördinator bij J. de Kluiver Dakbedekking bv uit Rhooon, ergert zich aan de (te) strenge IF: “De norm is zeer scherp gesteld en een ongeval, hoe klein ook, gevolgd door een bepaalde ziekteperiode, wordt keihard afgestraft. Dit is naar onze mening een kortzichtige kijk op de dagelijkse praktijk. Het niet rapporteren van ongevallen om het halen van een certificaat is geen verbetering... het is verloedering!” zegt Van Leeuwen vol vuur. “Accepteren dat je moedwillig moet frauderen om erbij te blijven. Het ergste is dat de industriële werk-



omgeving, alsmede het Centraal College van Deskundigen VCA dit uit ervaring weet... en vooral aanmoedigt. Het grote manco is dat hierdoor niet wordt gekeken naar de oorzaken en naar mogelijkheden om herhaling te voorkomen.”

### Veiligheidsbeleid

Van der Sanden: “Het VCA-systeem is op bepaalde punten rigide te noemen, zoals blijkt uit de genoemde voorbeelden. Daarom is voor een aantal bedrijven OHSAS (Occupational Health and Safety Assessment Series) een goed alternatief.” OHSAS 18001 is geen checklist, maar een arbo-managementsysteem: niet alleen gericht op het uitvoerende vlak, maar ook op verandering van de gehele organisatie en vooral ook op beleidsniveau. Van der Sanden: “Let wel: OHSAS betekent zeker niet minder werk dan VCA\* of VCA\*\*. De hoeveelheid werk die je moet verzetten is minimaal gelijk aan het behalen van het niveau VCA\*\*. Bezit van VCA\*\* is een goede uitgangspositie, maar betekent nog niet dat je automatisch kan overschakelen naar OHSAS 18001. Daarbovenop moet men ook nog systeemmatig gaan denken.”

Wel zijn er aspecten te benoemen die in de VCA verplicht zijn maar in OHSAS anders benoemd zijn of beter ingeregeld kunnen worden naar de aard van de organisatie. Bijvoorbeeld het verplichte minimum aantal van tien toolboxmeetings per jaar in de VCA. In OHSAS staat geen minimumaantal, maar wordt gesproken van ‘effectief werkoverleg’. Dit betekent in de praktijk dat de frequentie en inhoud ervan voldoende moeten zijn om de door het bedrijf zelf gestelde arbedoelstellingen te behalen. Omdat OHSAS op beleidsmatig niveau ingrijpt, kan het leiden tot een hoger niveau van arbeidsomstandigheden. Het is daarbij van belang om de eigen organisatie in kaart te brengen, de arbeidsrisico's op werkvloer en kantoor, gekoppeld aan de vigerende wet- en regelgeving. Vervolgens dient men processen te ont-

wikkelen die gericht zijn op het continu verbeteren van de eigen organisatie (de Plan-Do-Check-Act cyclus).

J. de Kluyver Dakbedekking b.v. uit Rhooon stapt nu over naar certificatie volgens OHSAS 18001. Het bedrijf was in 1997 het eerste dakdekkersbedrijf met een VCA\*\* certificaat. De insteek om veilig te werken stond altijd al hoog in het vaandel; met het certificaat wilde men dit ook naar de klanten toe uitdragen. Peter van Leeuwen is sinds zes jaar verantwoordelijk voor het veiligheidsbeleid: "Ik heb het VCA-systeem een dusdanige vorm gegeven dat een auditor onverwacht langs kan komen en het certificaat moeiteloos gecontinueerd kan worden. VCA is voor ons – van directie tot werkvloer – veel meer dan een papieren lijstje dat ingevuld moet worden omdat opdrachtgevers het eisen."

### Werkwijze

Van Leeuwen: "Door onze werkwijze waren we in de afgelopen jaren VCA ontgroeid. Neem bijvoorbeeld de werkplekinspectie. Naast de formulieren 'werkplekinspectie' heb ik uit frustratie in 2003 een veiligheidsdagboek opgesteld. Daarin worden niet de dingen die goed gaan opgeschreven (zoals vaak zal gebeuren bij registratie van werkplekinspectie voorafgaand aan een VCA audit) maar juist de misstanden geregistreerd op datum, per ploeg en/of werknemer. Ook wordt aangekend welke actie is ondernomen, aangevuld met een controle op de genomen maatregelen."

Van Leeuwen: "Het heeft ons wel wat moeite gekost om het 'hokjesdenken' van VCA achter te laten, en OHSAS theoretisch en praktisch in te vullen. Toolboxmeetings, overlegstructuur, ongevallenregistratie, registratie van werkplekbezoeken: frequentie en manier van vastlegging bepalen wij nu zelf en we voeren interne audits uit om te zien waar processen kunnen worden verbeterd, zodat iemand zijn taak goed kan doen. Een simpel voorbeeld is het volgende: meerdere malen per jaar komen we op het werk brandblussers tegen waarvan de keuringsdatum is verlopen en bij de evaluatie blijkt dit vanzelf uit mijn veiligheidsdagboek. Ik kan natuurlijk boos worden op het feit dat dit heeft plaatsgevonden, maar ik kan ook nagaan waardoor dit is gebeurd en het proces bijsturen door te zorgen voor meer ruilblus-



sers aan de werkplaats." Alle verzamelde gegevens uit interne audits, veiligheidsdagboek etc. worden naast elkaar gelegd en geëvalueerd. Deze evaluatie en het nieuwe plan van aanpak is het grootste verschil met VCA. Van Leeuwen: "Het is iets meer werk, maar de processen worden inzichtelijker en er hoeven geen zinloze dingen te worden ingevuld, of juist zinvolle zaken achtergehouden."

### Groei

Van der Sanden verwacht dat de bekendheid van OHSAS in de toekomst zal toenemen: "VCA wordt zeker niet overbodig door de groei van OHSAS. Het blijft een zeer handzame checklist voor vooral kleine en middelgrote bedrijven, die zich ook verder zal ontwikkelen. Op dit moment wordt OHSAS steeds meer geïmplementeerd bij grotere bedrijven in de industrie, en ook steeds meer in bouwgerelateerde bedrijven die VCA 'ontgroeid' zijn of – naast VCA – het veilig handelen en denken ook op een andere manier willen integreren in het bedrijfsbeleid. OHSAS is, in tegenstelling tot VCA, een internationale norm en daardoor makkelijker te integreren met ISO 14001 (milieu) en ISO 9001 (productieproces). Maar uiteindelijk is het aan het bedrijf zelf om te beslissen welk systeem het beste past binnen zijn bedrijfsvoering, al dan niet verplicht gesteld door de opdrachtgever."

Wiekeraads bedrijf blijft voorlopig VCA-gecertificeerd, maar zal over twee jaar, wanneer het huidige certificatietraject afloopt, de stap naar OHSAS serieus overwegen. De invoering van het systeem OHSAS 18001 is bij De Kluyver nu zo ver ingevoerd dat Peter van Leeuwen binnenkort bij Kiwa een aanvraag gaat indienen voor de daadwerkelijke certificatie. [SdW]

